

บทที่ 4 ผลการศึกษา

การศึกษาเพื่อหาปัจจัยในการกำหนดความพร้อมของธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบนในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ เพื่อศึกษาหาปัจจัยที่จะใช้ในการกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศ และเพื่อกำหนดเกณฑ์ความพร้อมที่เหมาะสมต่อการประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งนี้ ให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติและความสามารถในการพัฒนาตนเองของผู้ประกอบการไปเป็นลำดับ จนถึงระดับของการประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศที่พึงประสงค์ เป็นสำคัญ

ผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์จากแนวคิดในเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้รู้ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการศึกษาจากผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศที่ประสบความสำเร็จ ได้รับรางวัลระดับนานาชาติด้านการนำเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย รวมทั้งได้เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการ นักวิชาการ ภาครัฐ และ ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์ความพร้อมจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการที่จัดขึ้นในครั้งที่ 1 และให้มีการตรวจสอบแก้ไขเพิ่มเติม ร่างปัจจัยที่กำหนดความพร้อมของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน ในการสัมมนาเชิงปฏิบัติการที่จัดให้มีขึ้นในครั้งที่ 2 ทั้งนี้ได้พิจารณาปัจจัยที่กำหนดความพร้อมดังกล่าวบนพื้นฐานของการนำไปปฏิบัติได้จริงเป็นสำคัญ แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และแปรผลจนทราบผลการศึกษาในเรื่อง ปัจจัยในการกำหนดความพร้อม และเกณฑ์ความพร้อมของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ผลการศึกษาหาปัจจัยที่ใช้กำหนดความพร้อมของธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศ ในภาคเหนือตอนบน

ผลการศึกษาเพื่อหาปัจจัยในการกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน วิเคราะห์และสังเคราะห์จากข้อมูลที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรทั้งในเอกสารและ web-site การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่จริง และการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 2 ครั้ง สามารถกำหนดได้ว่า ปัจจัยที่กำหนดความพร้อมดังกล่าว จำเป็นต้องประกอบ

ไปด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 บัณฑิตกำหนดความพร้อมขั้นพื้นฐานของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศที่จำเป็นต้องมี และส่วนที่ 2 บัณฑิตกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในแต่ละองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งได้แก่ องค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านกิจกรรม และ องค์ประกอบด้านองค์กร

4.1.1 บัณฑิตที่กำหนดความพร้อมขั้นพื้นฐานของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศ ในภาคเหนือตอนบนที่จำเป็นต้องมี หรืออีกนัยหนึ่งคือผู้ประกอบการรายใดที่ไม่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดดังต่อไปนี้ ถือว่าไม่ใช่ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศที่แท้จริง ไม่สามารถใช้ชื่อสถานประกอบการ หรือสื่อใดๆก็ตามที่ทำให้สาธารณชนเข้าใจว่าตนจัด หรือมีรายการนำเที่ยวเชิงนิเวศขายในตลาดท่องเที่ยว บัณฑิตดังกล่าวกำหนดไว้ดังนี้

ในเบื้องต้น ผู้ประกอบการต้องจดทะเบียนธุรกิจนำเที่ยว ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พุทธศักราช 2535 ซึ่งหากไม่ปฏิบัติตามนี้จะไม่สามารถประกอบการนำเที่ยวได้ หรือถ้าประกอบการก็จะเป็นการประกอบที่ผิดกฎหมาย นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องใช้เฉพาะมัคคุเทศก์ที่มีใบอนุญาตถูกต้องตามกฎหมายด้วย

การที่ผู้ประกอบการมีนโยบายแผนงานด้านการจัดการนำเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการเส้นทางและกิจกรรม แผนงานโครงการที่จะอนุรักษ์พื้นที่แหล่งแวดล้อมและสังคมในพื้นที่ที่เข้าไปใช้ อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งแผนงานโครงการที่จะพัฒนาบุคลากรในองค์กรในเรื่องของการนำเที่ยวเชิงนิเวศเป็นประจำสม่ำเสมอ และให้สามารถแสดงต่อนายทะเบียนและสาธารณชนได้ทันทีที่ร้องขอ จะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบการรายนั้นๆมีความตั้งใจจริงในการดำเนินธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง

ธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศ จะเป็นที่ยอมรับได้ต้องเป็นการจัดนำเที่ยวที่ปลอดภัยผิดกฎหมาย และจารีตประเพณี รวมทั้งต้องเป็นกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมน้อยที่สุด ไม่ใช่พื้นที่ที่เปราะบางทางระบบนิเวศมาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องด้วยมีแนวโน้มที่จะเป็นการคุกคามหรือทำลายชีวิตพืชและสัตว์ในพื้นที่นั้นได้ และต้องไม่มีการทารุณสัตว์ในรายการนำเที่ยวนั้น เป็นอันตราย และเนื่องจากการจัดนำเที่ยวเชิงนิเวศในบางครั้ง ต้องเดินทางไปยังพื้นที่ที่ห่างไกลและอาจเกิดอุบัติเหตุหรืออันตรายได้ จึงจำเป็นต้องทำประกันภัยให้นักท่องเที่ยวในวงเงินเอาประกัน ไม่ต่ำกว่า 100,000 บาท ต่อคน

ผู้ประกอบการ ต้องเข้าไปบริหารจัดการ การจัดนำเที่ยวเชิงนิเวศในทุกกระบวนการ ไม่ปล่อยให้เป็นการของมัคคุเทศก์แต่เพียงคนเดียว ดังเช่นการจัดการนำเที่ยวทิวป่าของจังหวัด เชียงใหม่ ที่มีระบบการตัดค่าหัวคิว เริ่มตั้งแต่ผู้ขายหน้าร้านส่งนักท่องเที่ยวไปยังผู้ประกอบการ แล้วสุดท้ายส่งต่อไปยังมัคคุเทศก์เพื่อนำนักท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่ป่า ซึ่งมัคคุเทศก์ส่วนใหญ่ต้อง ดำเนินการเองตั้งแต่รับนักท่องเที่ยว จ่ายรถรับจ้าง ซื้ออาหาร เติมน้ำ แยกของ ประกอบอาหาร ว่าจ้างช่างและแพ และอื่นๆ ซึ่งเป็นภาระที่หนักเกินกว่าที่มัคคุเทศก์จะทำหน้าที่หลักในการ ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่ หากผู้ประกอบการเข้าไปช่วยบริหารจัดการกิจกรรม และ เข้าไปลงทุนหรือส่งเสริมการลงทุนในท้องถิ่น กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของการบริการ ในพื้นที่ ก็จะสามารถถือได้ว่าเป็นการลงทุนทางสังคมช่วยเหลือชุมชนได้เป็นอย่างดี

ส่วนสำคัญประการสุดท้ายในเรื่องของความพร้อมขั้นพื้นฐาน ที่ผู้ประกอบการจำเป็นต้องมี คือ ความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการกับท้องถิ่น ซึ่งอาจเริ่มจากความร่วมมือกับระดับ ปัจเจกชน พัฒนาไปสู่ระดับองค์กรชาวบ้าน และระดับชุมชนทั้งหมดในการสร้างงาน จ้างงาน ลงทุนร่วม และกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

4.1.2 ปัจจัยที่กำหนดความพร้อมของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศ ในแต่ละองค์ ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งได้แก่ องค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านการ จัดการ องค์ประกอบด้านกิจกรรม และองค์ประกอบด้านองค์กร ซึ่งปัจจัยข้อ 4.1.2 นี้ เป็นปัจจัย ที่จะไปกำหนดเกณฑ์ความพร้อมที่เหมาะสมต่อการประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภายหลังได้ ทั้งนี้ ผู้ประกอบการ จะต้องมียุทธศาสตร์ขั้นพื้นฐานในข้อ 4.1.1 ครบทุกข้อก่อน

องค์ประกอบด้านพื้นที่ ซึ่งพิจารณาบนข้อเท็จจริงที่ว่า พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ได้ อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของผู้ประกอบการ หากแต่เป็นการเข้าไปใช้พื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ ของรัฐเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ ป่าสงวน สวนป่า อุทยานแห่งชาติ หรือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จึงทำให้ ประเด็นที่กำหนดตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ผู้ประกอบการจะสามารถทำได้ และเอื้อประโยชน์ต่อพื้นที่ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไปในตัวด้วย ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่ที่เป็นการท่องเที่ยว ที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ มีดังนี้คือ

ต้องเป็นกิจกรรมนำเที่ยวที่เข้าไปพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติและระบบนิเวศเป็นหลัก และมีเอกลักษณ์ของตนเอง (อาจซ้ำกับที่อื่นก็ได้) เช่น อุทยานแห่งชาติอินทนนท์เป็นป่าดิบชื้นที่มีต้นน้ำลำธาร มีภูมิอากาศเฉพาะถิ่น เป็นต้น และอาจมีส่วนประกอบของวิถีชีวิตวัฒนธรรมและอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและระบบนิเวศนั้น

การเลือกใช้พื้นที่ ต้องเลือกใช้พื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาแล้ว เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งพื้นที่ที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น มีระบบจัดการขยะที่ดี มีระบบจัดการน้ำเสีย ซึ่งระบบดังกล่าวอาจเป็นทั้งแบบสากลและแบบของท้องถิ่นก็ได้ เป็นต้น การเข้าไปพื้นที่ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของพื้นที่อย่างถูกต้องตามกฎหมาย และหากการนำเที่ยวเข้าไปยังพื้นที่นั้นมีส่วนที่ต้องเกี่ยวข้องกับชุมชนให้เลือกใช้พื้นที่ที่ชุมชนมีความเข้มแข็ง หรือต้องมีส่วนช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ก็จะเป็นจุดเด่นของผู้ประกอบการ ในการช่วยพัฒนาพื้นที่ที่ตนไปใช้ประโยชน์ได้ เป็นอย่างดี

ผู้ประกอบการต้องไม่ลืมว่า การนำพานักท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ต้องคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของพื้นที่นั้นๆเป็นสำคัญ หากนำนักท่องเที่ยวเข้าไปมากเกินไปความสามารถของพื้นที่จะรับได้ จะก่อให้เกิดผลเสียทั้งต่อสิ่งแวดล้อมและธุรกิจเอง เนื่องจากการดำเนินการใดๆที่เกินความสามารถในการรองรับนั้น นอกจากจะเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมแล้วยังจะก่อให้เกิดความไม่ประทับใจแก่นักท่องเที่ยว อีกด้วย

สุดท้าย ผู้ประกอบการต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าของพื้นที่ ในการสนับสนุนโครงการแผนงานอนุรักษ์ พื้นฟู พัฒนาสิ่งแวดล้อมและสังคมในพื้นที่ที่ตนเลือกใช้ด้วย

องค์ประกอบด้านการจัดการ ในด้านการจัดการนี้ถือได้ว่าผู้ประกอบการมีโอกาส และศักยภาพมากในการดำเนินการ เนื่องจากเป็นวิธีการที่สามารถทำได้ด้วยตนเองซึ่งผลของการศึกษาปัจจัยด้านการจัดการที่เป็นการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีดังนี้

ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศ จะจัดการนำเที่ยวอย่างยั่งยืนและประสบความสำเร็จได้จะต้องมีรายการนำเที่ยวที่สามารถเสนอขายแก่นักท่องเที่ยวได้ทันที มีความแม่นยำในข้อมูลของตนเอง รายการที่เสนอขายอาจอยู่ในรูปแผ่นพับ แผ่นปลิว หรือระบบสารสนเทศอื่นใดก็ได้ และต้องเป็นรายการที่เป็นจริง กล่าวคือเมื่อนักท่องเที่ยวตัดสินใจซื้อ ก็ต้องดำเนินการตามรายการนั้นทุกประการ ปัจจัยสำคัญอีกประการที่ส่งผลให้การซื้อ-ขายรายการนำเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปได้ด้วยดี เกิดขึ้นเพราะผู้ขายทัวร์หรือผู้รับจองทัวร์เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจจริงในรายการนำเที่ยวที่ตนขายอยู่ และ เมื่อขายทัวร์ได้แล้ว ต้องมีการให้ข้อมูลล่วงหน้า แก่นักท่องเที่ยว ในเรื่องของ

รายละเอียดเส้นทางและกิจกรรม การปฏิบัติตัวจริยธรรมและพฤติกรรมที่เหมาะสม ของนักท่องเที่ยว การเตรียมของใช้ส่วนตัวที่ไม่รบกวนสิ่งแวดล้อมโดยเน้นให้ได้รับข้อมูลล่วงหน้าเพียงพอต่อการเตรียมตัวของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแล้ว ควรจัดให้มีหนังสือคู่มือสำหรับศึกษาธรรมชาติ ระบบนิเวศ และวัฒนธรรมสังคมในพื้นที่ที่จะไปเยือนด้วยก็จะทำให้การเดินทางท่องเที่ยวในครั้งนี้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

ในด้านการจัดมัคคุเทศก์ ผู้ประกอบการควรจัดให้มีมัคคุเทศก์เพียงพอต่อการดูแลให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวซึ่งขอเสนอไว้ที่ มัคคุเทศก์ 1 คน ต่อ นักท่องเที่ยว 5-10 คน และให้มัคคุเทศก์ทำหน้าที่มัคคุเทศก์ คือการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและการบริการตามความเหมาะสม แต่เพียงอย่างเดียว มิเช่นนั้นมัคคุเทศก์จะใช้พลังงานหมดไปกับเรื่องการจัดการอาหาร ที่พักพาหนะ และอื่นๆจนละเลยภาระหน้าที่หลักไป

ผู้ประกอบการต้องจัดให้มีระบบการจัดการขยะและของเสียอันเกิดจากการจัดนำเที่ยวของตนให้ดี เช่น ลดการนำขยะไปยังพื้นที่ตั้งแต่ต้น หรือการนำขยะทุกชิ้นออกมาจากพื้นที่เป็นต้น ต้องจัดให้มีการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมในการลดมลพิษมาบริการนักท่องเที่ยว ที่ไม่ต้องหรูหราแต่ถูกสุขอนามัย เช่น ไม่ใช้กล่องโฟมบรรจุอาหารให้นักท่องเที่ยวรับประทาน ไม่ใช้ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ครั้งเดียวทิ้งมาให้บริการนักท่องเที่ยว เป็นต้น ต้องจัดหาอาหารและเครื่องดื่มที่ถูกสุขอนามัยไว้บริการนักท่องเที่ยวด้วย ในที่นี้ขอเสนอให้เป็นอาหารประจำถิ่นเป็นส่วนใหญ่ และมีทางเลือกให้นักท่องเที่ยว เป็นอาหารที่นานาชาติรับประทานได้เป็นส่วนเสริม

ในเรื่องของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวก็มีความจำเป็นต้องเอาใจใส่ดูแล ผู้ประกอบการต้องใช้พาหนะที่มีสภาพดีและไม่บรรทุกน้ำหนักเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ในทุกกิจกรรมต้องมีการรักษาความปลอดภัยที่ดี เช่น เตรียมหมวกกันกระแทกไว้ให้เมื่อนำทัวร์จักรยานเสือภูเขา เตรียมเสื้อชูชีพไว้ให้เมื่อล่องแพ เป็นต้น รวมทั้งจัดให้มีอุปกรณ์ปฐมพยาบาลและบุคลากรที่ผ่านการอบรมด้านการพยาบาลเบื้องต้นไว้ในคณะด้วย ก็จะเป็นการเสริมมาตรฐานการให้บริการของตนได้อีกทางหนึ่ง

สำหรับการนำนักท่องเที่ยวไปในรายการนำเที่ยวแต่ละครั้ง นอกจากจะคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของพื้นที่ดังได้กล่าวมาแล้ว ยังต้องคำนึงถึงความสามารถในการจัดการของผู้ประกอบการและมัคคุเทศก์เองด้วย หากไม่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจที่นักท่องเที่ยวอาจเกิดความไม่ประทับใจในบริการนั้น และไม่กลับมาใช้บริการหรือไม่แนะนำให้คนรู้จักมาใช้บริการอีกเลยเมื่อคำนึงถึงความสามารถในการจัดการแล้ว ไม่ควรลืมนึกที่จะแนะนำให้นักท่องเที่ยวเดินในเส้นทางที่กำหนดเท่านั้น มิเช่นนั้นอาจไปทำลายระบบนิเวศในระหว่างการท่องเที่ยวได้

องค์ประกอบด้านกิจกรรม ซึ่งต้องเป็นกิจกรรมที่เน้นสิ่งแวดล้อมศึกษา สิ่งสำคัญที่สุดคือ เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมนำเที่ยวในรายการนั้นๆแล้ว นักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้และประสบการณ์ เรื่องธรรมชาติและระบบนิเวศเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ปัจจัยด้านกิจกรรมนี้ มีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคุณสมบัติของมัคคุเทศก์ เนื่องจากมัคคุเทศก์เป็นผู้นำ และเป็นสื่อที่จะสื่อความหมายให้แก่นักท่องเที่ยวในรายการนั้นๆตลอดเวลา จึงข้อกำหนด คุณสมบัติของมัคคุเทศก์ไว้ดังนี้คือ ต้องเป็นผู้มีความรู้เรื่องแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็น พื้นฐาน มีทักษะด้านภาษาสามารถสื่อสารในภาษาหลักของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี มัคคุเทศก์ ต้องเป็นผู้นำในด้านการปฏิบัติตนที่ดี สามารถชี้ นำตักเตือนในสิ่งที่นักท่องเที่ยวประพฤติ ไม่เหมาะสมด้วย รวมทั้งต้องเป็นผู้รู้ในกิจกรรมที่ตนนำเที่ยวอยู่ เช่น รู้เรื่องนกเมื่อนำเที่ยวดูนก รู้เรื่องป่าดิบชื้นเมื่อนำเดินศึกษาธรรมชาติป่าประเภทดังกล่าว เป็นต้น

มัคคุเทศก์ ยังคงเป็นปัจจัยหลักในการดำเนินกิจกรรมให้เป็นกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้น ปัจจัยในส่วนนี้ มัคคุเทศก์ต้องมีความสามารถและทักษะในการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับ พื้นที่ บุคคล และวัฒนธรรม ในรายการนำเที่ยวนั้นอย่างถูกต้องชัดเจนสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นผู้รู้จริงในสิ่งที่ตนอธิบาย แต่หากไม่รู้จักจริงจะต้องเป็นผู้ที่สามารถเชื่อมโยงสรรหาผู้เชี่ยวชาญ ในท้องถิ่นเป็นผู้ให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าวแทน

ในส่วนของปัจจัยที่ชี้ว่าเป็นกิจกรรมนำเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง คือ ต้องเป็นกิจกรรมที่ เน้นการให้ความรู้ด้านธรรมชาติ ระบบนิเวศ และวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว เอื้อให้นักท่องเที่ยว ได้รับความรู้ และประสบการณ์ที่ดี ก่อให้เกิดจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการใช้ เครื่องจักรและพลังงานเชื้อเพลิงน้อยที่สุดในกิจกรรมนั้นๆ มัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยว และคนท้องถิ่น มีโอกาสที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กันอย่างเท่าเทียม และหากจะให้ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้ประกอบการควรร่วมกับเจ้าของพื้นที่ พัฒนาระบบสื่อความหมายธรรมชาติในพื้นที่ ด้วย

องค์ประกอบด้านองค์กร ซึ่งหมายถึงผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการนำเที่ยวเชิงนิเวศนั้น เน้นเฉพาะอย่างยิ่งไปที่ชุมชนในพื้นที่ที่มีการนำเที่ยวเข้าไป ต้องให้เป็นการท่องเที่ยวอย่างมี ส่วนร่วมของชุมชน กล่าวคือผู้ประกอบการต้องมีแผนงานโครงการแจ้งการจัดการและรายการ เส้นทางนำเที่ยวให้เจ้าของพื้นที่ทราบ และพิจารณาร่วมกันก่อนมีการจัดนำพานักท่องเที่ยวเข้าไป ในพื้นที่ ผู้ประกอบการ ยังต้องพิจารณาว่าจ้างคนท้องถิ่นเข้าทำงาน สนับสนุนให้เกิดผู้ประกอบการ

การท้องถิ่นหรือใช้บริการที่ท้องถิ่นมีอยู่แล้วไม่ไปลงทุนแข่ง หากจะช่วยเหลือก็ให้ร่วมทุนและถ่ายทอดความรู้ สู่คนท้องถิ่นแทน

ผู้ประกอบการต้องใช้ผลิตภัณฑ์อาหาร และอื่นๆที่นำมาบริการนักท่องเที่ยวจากท้องถิ่นให้มากที่สุด กระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ซึ่งรายได้อาจจะไม่ได้ลงตรงไปที่คนใดคนหนึ่ง แต่อาจเป็นผลตอบแทนกลับไปสู่ชุมชนในรูปของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อชาวบ้าน หรือสนับสนุนการศึกษาของเด็กและเยาวชนก็ได้ ต้องมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับผู้ประกอบการ และต้องไม่ลืมส่วนที่สำคัญที่สุดคือ ต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการวางแผนจัดการ การจ้ดนำเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ของตนเอง ด้วย

4.2 ผลการศึกษา การกำหนดเกณฑ์ความพร้อมที่เหมาะสมต่อการประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน

การกำหนดเกณฑ์ความพร้อมที่เหมาะสมต่อการประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบนนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากข้อมูลความรู้ที่ได้จากเอกสาร สิ่งพิมพ์ web-site การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 2 ครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาจากปัจจัยในข้อ 4.1.2 และการกำหนดคะแนนในแต่ละองค์ประกอบซึ่งได้ประมวลวิเคราะห์ จากสภาพที่แท้จริงของการประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบนเป็นหลัก ร่วมกับผลจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 2 ครั้ง ทั้งนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และความสามารถในการพัฒนาตนเองของผู้ประกอบการไปสู่ความเป็นธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริงได้ เป็นสำคัญ

สำหรับ เกณฑ์การวัดความพร้อมที่เหมาะสมนั้น ในเบื้องต้นธุรกิจนำเที่ยวรายนั้นๆ ต้องมีมาตรฐานพื้นฐานที่จำเป็นในข้อ 4.1.1 ครบทุกข้อก่อน แล้วจึงใช้เครื่องมือวัดที่เป็นแบบตรวจสอบซึ่งใช้คำนวณเป็นเกณฑ์ให้ทราบว่าผู้ประกอบการรายนั้นๆ เป็นผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับใด โดยมีข้อกำหนดการใช้แบบตรวจสอบ และเกณฑ์ ดังนี้

4.2.1 เครื่องมือวัด

4.2.1.1 แบบตรวจสอบนี้ใช้เกณฑ์ระดับคะแนนสำหรับองค์ประกอบแต่ละข้อดังนี้

$$ก = 3 \quad ข = 2 \quad ค = 1 \quad ง = 0$$

4.2.1.2 ข้อที่ระบุให้ตอบ ใช่ หรือ ไม่ใช่ มี หรือ ไม่มี ให้คะแนน ตามนี้

$$\text{ใช่/มี} = ก = 3 \quad \text{ไม่ใช่ / ไม่มี} = ง = 0$$

4.2.2 การคำนวณคะแนน

4.2.2.1 การคิดคะแนนเฉลี่ย

- N = จำนวนข้อขององค์ประกอบ
- x_i = จำนวนคะแนนในแต่ละข้อ
($i = 1, 2, \dots, N$)
- \bar{X} = ค่าคะแนนเฉลี่ย

$$\text{ดังนั้น ค่าคะแนนเฉลี่ย} = \bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^N x_i}{N}$$

4.2.2.2 การคิดคะแนนเป็นร้อยละ

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\bar{X}}{3} \times 100$$

4.2.3 นำผลคะแนนมาจัดกลุ่มธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศ ตามเกณฑ์ ดังนี้

4.3.3.1 ได้คะแนน ต่ำกว่า 1.2 คะแนน หรือ ต่ำกว่า ร้อยละ 40 ให้ถือว่าเป็นการประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศที่อยู่ในเกณฑ์ พอใช้

4.3.3.2 ได้คะแนน ระหว่าง 1.2 - 2.1 คะแนน หรือ ระหว่าง ร้อยละ 40 ถึง ร้อยละ 70 ให้ถือว่าเป็นการประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศที่อยู่ในเกณฑ์ ดี

4.3.3.3 ได้คะแนน 2.1 คะแนน ขึ้นไป หรือ ร้อยละ 70 ขึ้นไป ให้ถือว่าเป็นการประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศที่อยู่ในเกณฑ์ ดีมาก

4.2.4 การแสดงผลการตรวจสอบ

กำหนดให้ ในแต่ละองค์ประกอบเป็น นิ สาระซึ่งกันและกัน กล่าวคือ การแสดงผลการตรวจสอบต้องให้มีความชัดเจนว่า ในแต่ละองค์ประกอบ มีผลการตรวจสอบเป็นเช่นไร เนื่องจากจะได้เป็นการเสริมให้มีการพัฒนาในแต่ละส่วนอย่างสมบูรณ์ มิใช่เป็นการพัฒนาในเพียงบางส่วน เช่น ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวรายใดรายหนึ่ง อาจมีองค์ประกอบทางการจัดการดีมาก แต่มีองค์ประกอบทางด้าน กิจกรรมพอใช้ เป็นต้น

4.2.5 ผู้ใช้แบบตรวจสอบ หรือ ผู้วัดความพร้อม

ผู้ใช้แบบตรวจสอบ หรือ ผู้วัดความพร้อม จะต้องเป็นผู้ไม่มีส่วนได้เสียในการดำเนินธุรกิจ นำเที่ยวอื่นๆ หรือเป็นคณะทำงานที่เป็นกลาง ซึ่งขอเสนอให้เป็นสถาบันการศึกษา ที่เชื่อถือได้

4.2.6 แบบตรวจสอบ (Check List) ความพร้อมของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature Based Tourism)	ก	ข	ค	ง
1. เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและระบบนิเวศเป็นหลัก ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (เอกลักษณ์ จุดเด่นของพื้นที่นั้น พื้นที่อื่นๆก็มิได้เช่นกัน) และ อาจมีส่วนประกอบของ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ การผจญภัย และอื่นๆ				
2. เลือกใช้พื้นที่ที่มีการพัฒนาและมีความพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้วเท่านั้น เช่น พื้นที่ของอุทยานแห่งชาติที่มีการจัดพื้นที่ไว้สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเฉพาะ หรือ พื้นที่ของ อบต.พื้นที่เอกชน ที่พัฒนาพื้นที่ไว้สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ				
3. ใช้พื้นที่ที่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของพื้นที่อย่างถูกต้องตามกฎหมาย				
4. นำนักท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่เท่าที่ความสามารถในการรองรับของพื้นที่				
5. จัดให้มี หรือเลือกใช้พื้นที่พักแรมของนักท่องเที่ยวที่สะอาดถูกสุขลักษณะ มีการทำความสะอาดสถานที่ทุกวันและทำความสะอาดเครื่องนอน อย่างน้อย อาทิตย์ละ 1 ครั้ง (ชุดเครื่องนอน ประกอบด้วย ที่นอน หมอน มุ้ง ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน)				
6. จัดให้มี หรือเลือกใช้พื้นที่ที่มีสุขารองรับนักท่องเที่ยวที่ห่างจากแหล่งน้ำบริโภค มีสภาพสะอาดถูกสุขลักษณะสุขภัณฑ์ที่ใช้ไม่ชำรุด และมีน้ำสะอาดสำหรับชำระล้างตลอดเวลา				
7. จัดให้มี หรือเลือกใช้พื้นที่ที่มีระบบการดูแลสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น มีระบบจัดการขยะ น้ำเสีย อากาศ และ เสียง ที่ดี (ระบบสากล หรือท้องถิ่น ก็ได้)				
8. ถ้ามีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน ให้เลือกใช้พื้นที่ที่ชุมชนมีความเข้มแข็ง พอที่จะรองรับนักท่องเที่ยว โดยไม่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม ชุมชน หรือ หากมีให้น้อยที่สุด				
9. ร่วมมือกับเจ้าของพื้นที่ ในการให้การสนับสนุนโครงการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ที่ตนเข้าไปใช้บริการเป็นประจำ สม่ำเสมอ				

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ				
เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Managed Tourism)				
	ก	ข	ค	ง
1. มีรายการนำเที่ยวที่สามารถนำเสนอขายแก่นักท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ได้แก่ มีเอกสาร แผ่นพับ แผ่นปลิว และ ระบบสารสนเทศ ที่เป็นประโยชน์ต่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ทำการตลาด และเสนอขาย ได้ทันที				
2. เป็นรายการนำเที่ยวที่เป็นจริง กล่าวคือเสนอขายให้นักท่องเที่ยวมีรายการอะไรร้างก็ทำตามนั้นอย่างจริงจัง				
3. ผู้รับจองทัวร์ / ผู้ขายทัวร์ (Booking) เป็นผู้มีความรู้ในเรื่องรายการนำเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotour Program) เป็นอย่างดี สามารถนำเสนอขายแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง ทันที				
4. มีการให้ข้อมูลล่วงหน้าแก่นักท่องเที่ยวถึงรายละเอียดเส้นทางและกิจกรรม (เน้นความสำคัญที่ ให้ได้รับข้อมูลในระยะเวลาเพียงพอ ต่อการเตรียมตัวของนักท่องเที่ยว)				
5. มีการให้ข้อมูลล่วงหน้าแก่นักท่องเที่ยว ถึงการปฏิบัติตัว จริยธรรม และพฤติกรรมที่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว (เน้นความสำคัญของการได้รับข้อมูลก่อนการเดินทาง ในระยะเวลาเพียงพอต่อการเตรียมตัว)				
6. มีการให้ข้อมูลล่วงหน้าแก่นักท่องเที่ยว ถึงการเตรียมของใช้ส่วนตัวและ อุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ ที่ไม่รบกวนสิ่งแวดล้อม (เน้นความสำคัญที่ ให้ได้รับข้อมูลในระยะเวลาเพียงพอ ต่อการเตรียมตัวของนักท่องเที่ยว)				
7. มีคู่มือ ศึกษา ธรรมชาติ ระบบนิเวศ วัฒนธรรม สังคม ในพื้นที่ ที่จะไปเยือน (ตามรายการนำเที่ยว) ให้นักท่องเที่ยว (ก = มี หรือ ง = ไม่มี)				
8. จัดให้มีมัคคุเทศก์ที่เพียงพอต่อการดูแลให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ มัคคุเทศก์ 1 คน ต่อ นักท่องเที่ยว 5-10 คน				
9. ให้มัคคุเทศก์ ทำหน้าที่หลักเป็นมัคคุเทศก์แต่เพียงอย่างเดียว ไม่ต้องรับผิดชอบในด้านอื่นๆ เช่น ทำอาหาร ติดต่อเช่ารถ/เรือ/แพ/ช้าง/ ฯลฯ เหล่านี้ให้เป็นภาระด้านการจัดการของผู้ประกอบการ				
10. ใช้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมในการลดมลพิษมาให้บริการนักท่องเที่ยว (ไม่จำเป็นต้องหรูหรา แต่ ถูกสุขอนามัย) เช่น ไม่ใช้กล่องโฟม บรรจุอาหาร หรือ ไม่ใช้ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง เป็นต้น				
11. อาหาร น้ำดื่ม สะอาดถูกสุขอนามัย				
12. พาหนะ ทุกชนิด มีสภาพดีไม่ว่าจะเป็น รถยนต์ จักรยาน เรือ แพ และอื่นๆ และ ผู้ขับขี่พาหนะนั้นๆ ขับขี่ด้วยความระมัดระวัง ตลอดรายการ				

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ				
เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Managed Tourism)	ก	ข	ค	ง
13. ไม่ให้พาหนะทุกชนิดที่ใช้มีการบรรทุกเกินอัตราที่กำหนด หรือเกินกว่าความสามารถของพาหนะนั้นๆ จะรับได้ จนอาจก่อให้เกิดอันตรายได้				
14. มีระบบรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างดีในทุกกิจกรรม อาทิ ล่องแพ มีชูชีพ ชีจักรยาน มีหมวกกันน็อค นั่งช้าง มีเชือกกระวังตก เป็นต้น				
15. จัดให้มี อุปกรณ์ปฐมพยาบาล (first aid) ตลอดเวลาการเดินทาง				
16. จัดให้มีบุคลากรที่ผ่านการอบรมด้านการปฐมพยาบาลจากหน่วยงานสาธารณสุขที่เชื่อถือได้ เดินทางไปกับคณะด้วย				
17. ให้นักท่องเที่ยว เดินในเส้นทางที่กำหนดเท่านั้น (ในกรณีในพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางระบบนิเวศ)				
18. กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง โดยคำนึงถึงความสามารถในการจัดการร่วมกับความสามารถในการรองรับของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เป็นสำคัญ				
19. มีระบบการจัดการขยะและของเสียที่ดี เช่น การลดการนำสิ่งที่จะเป็นขยะเข้าไปในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว				
20. นำขยะทุกชิ้นที่นำเข้าไป ออกมาจากพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว				

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม				
เป็นการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education-based Tourism)	ก	ข	ค	ง
1. เป็นกิจกรรมที่เน้น การให้ความรู้ ด้านธรรมชาติ แก่ นักท่องเที่ยว				
2. เป็นกิจกรรมที่เน้นการให้ความรู้ เรื่อง ระบบนิเวศ แก่ นักท่องเที่ยว				
3. เป็นกิจกรรมที่เน้นการให้ความรู้ เรื่องวัฒนธรรม แก่ นักท่องเที่ยว				
4. เป็นกิจกรรม ที่เชื่อมต่อ การศึกษาเข้าใจในระบบนิเวศ และ สิ่งแวดล้อม				
5. เป็นกิจกรรมที่ใช้ เครื่องจักร และพลังงานเชื้อเพลิง น้อย				
6. เป็นกิจกรรมที่ไม่ก่อมลพิษ				
7. มัคคุเทศก์ มีความสามารถ และทักษะ ในการให้ความรู้เรื่องธรรมชาติ ระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคมและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเที่ยวนั้นๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวทราบอย่างละเอียดถูกต้อง ชัดเจน สนุกสนาน เพลิดเพลิน (เป็นผู้มีความรู้ที่ตนอธิบายอย่างถ่องแท้)				

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม				
เป็นการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education-based Tourism)	ก	ข	ค	ง
8. ในกรณีที่ มัคคุเทศก์ ประจำกลุ่ม ไม่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องเฉพาะทางนั้น ผู้ประกอบการได้สรรหาผู้เชี่ยวชาญท้องถิ่นเป็นผู้อธิบายบรรยายในเรื่องนั้นๆ แทน (จำไว้เสมอว่า คุณค่าของทัวร์เชิงนิเวศ นั้น คือ เรื่องการให้ความรู้ ในระดับลึก แก่ นักท่องเที่ยว)				
9. มัคคุเทศก์ มีทักษะทางด้านภาษาเป็นอย่างดี โดยสามารถพูดภาษาหลักของนักท่องเที่ยวที่ตนดูแลอยู่ได้ และสื่อความหมายได้เป็นอย่างดี ด้วย				
10. มัคคุเทศก์ เป็นผู้รู้ในด้านการปฏิบัติตนที่ดีของนักท่องเที่ยว เช่น ไม่ทิ้งขยะ ไม่ส่งเสียงดัง มีกิริยามารยาทเรียบร้อย เป็นต้น และสามารถเป็นผู้ชี้แนะ ดักเตือน นักท่องเที่ยวที่ปฏิบัติตนไม่เหมาะสมได้				
11. มัคคุเทศก์ เป็นผู้รู้ในกิจกรรมที่ตนนำอยู่ เช่น รู้เรื่องการขี่จักรยานเป็นอย่างดีเมื่อนำทัวร์จักรยาน หรือรู้เรื่องนกเป็นอย่างดี เมื่อนำทัวร์ดูนก				
12. เป็นกิจกรรมที่ เอื้อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ประสบการณ์ที่ดี ก่อให้เกิดจิตสำนึกที่ดี ต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม				
13. ผู้ประกอบการร่วมกับเจ้าของพื้นที่ลงทุนในระบบสื่อความหมายธรรมชาติ				
14. นักท่องเที่ยว คนท้องถิ่น มัคคุเทศก์ มีส่วนในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ร่วมกันอย่างเท่าเทียม				

4. องค์ประกอบด้านองค์กร				
เป็นการท่องเที่ยว อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation-based Tourism)	ก	ข	ค	ง
1. นำแผนงาน โครงการที่แจกรายละเอียดระบบการจัดการและรายการ เส้นทางนำเที่ยวเชิงนิเวศแจ้งให้เจ้าของพื้นที่ (อุทยานแห่งชาติ อบต. ฯลฯ) ทราบล่วงหน้า และมีการพิจารณาร่วมกัน ก่อนการนำเที่ยวในพื้นที่ (มี = ก หรือ ไม่มี = ง)				
2. ว่าจ้างคนท้องถิ่นเข้าทำงาน โดยให้ความสำคัญต่อบริบายนี้เป็นลำดับต้น				
3. จ่ายค่าตอบแทน ที่เหมาะสม เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น โดยไม่น้อยกว่าค่าแรงขั้นต่ำ ที่กฎหมายกำหนด				
4 สนับสนุนให้ ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นเป็นผู้ประกอบการในกิจกรรมที่ตนสามารถดำเนินการได้ในท้องถิ่น นั้นๆ เช่น ที่พัก อาหาร เป็นต้น				

4. องค์ประกอบด้านองค์กร				
เป็นการท่องเที่ยว อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation-based Tourism)	ก	ข	ค	ง
5. ชื่ออาหาร และผลิตภัณฑ์พื้นเมืองจากชาวบ้าน ในถิ่นที่ไปเยือน เพื่อนำมาให้บริการนักท่องเที่ยว (หลีกเลี่ยงการนำผลิตภัณฑ์ ต่างๆ และ อาหาร เข้าไปจากในเมือง)				
5. กระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการนำเที่ยวเชิงนิเวศนั้นในทุกกระบวนการ				
6. สนับสนุนกิจกรรมสาธารณะ เพื่อประโยชน์ ต่อสิ่งแวดล้อม สังคม				
7. สนับสนุนกิจกรรมเพื่อการศึกษาของเด็กและเยาวชนในพื้นที่				
8. สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่าง ชุมชน กับ ผู้ประกอบการ เพื่อความเข้าใจอันดีในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อันจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นต่อไป				
9. มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ตน (ร่วมคิด ร่วมทำ)				